

MUSTAQILLIK DAVRIDA O'ZBEKISTON BANK TIZIMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TARIXI

Marvaridbonu Komilova Shamshod qizi

Millat Umidi Universiteti

Xalqaro biznes va moliya fakulteti,

Amaliy buxgalteriya hisobi va Moliya yo'nalishi 1-kurs

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17569248>

Annotatsiya: Mazkur maqolada mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasi bank tizimining shakllanish jarayoni, uning bosqichma-bosqich rivojlanishi, islohotlar natijasida moliyaviy tizimda yuz bergan o'zgarishlar, milliy valyutaning joriy etilishi, tijorat banklari faoliyatining kengayishi hamda zamonaviy raqamli bank tizimiga o'tish jarayonlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar. Bank tizimi, Markaziy bank, tijorat banklari, milliy valyuta, moliyaviy islohotlar, raqamli iqtisodiyot, iqtisodiy barqarorlik, investitsiya.

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ

Марваридбону Комилова Шамшод кизи

Университет «Миллат Умиди»

Факультет международного бизнеса и финансов,

1-й курс кафедры практического учета и финансов

Аннотация

В данной статье рассматривается процесс становления банковской системы Республики Узбекистан в годы независимости, ее постепенное развитие, изменения в финансовой системе в результате реформ, введения национальной валюты, расширения деятельности коммерческих банков и перехода к современной цифровой банковской системе.

Ключевые слова: Банковская система, Центральный банк, коммерческие банки, национальная валюта, финансовые реформы, цифровая экономика, экономическая стабильность, инвестиции.

HISTORY OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF UZBEKISTAN IN THE PERIOD OF INDEPENDENCE

Marvaridbonu Komilova Shamshod qizi

Millat Umidi University

Faculty of International Business and Finance,

1st year of Practical Accounting and Finance

Annotation

This article discusses the process of formation of the banking system of the Republic of Uzbekistan during the years of independence, its gradual development, changes in the financial system as a result of reforms, the introduction of the national currency, the expansion of the activities of commercial banks and the transition to a modern digital banking system.

Keywords. Banking system, Central Bank, commercial banks, national currency, financial reforms, digital economy, economic stability, investment.

Kirish.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan dastlabki yillarda iqtisodiyotning barcha tarmoqlari singari bank tizimi ham tub islohotlarni boshdan kechirdi. Mustaqillikdan avval O'zbekiston hududida mavjud bo'lgan bank tizimi sobiq SSSR Davlat banki va uning respublika bo'linmalaridan iborat bo'lib, u markazlashgan, buyruqbozlik asosida boshqarilardi. 1991-yil 31-avgustda O'zbekiston o'z mustaqilligini e'lon qilganidan so'ng, milliy moliya tizimini shakllantirish zarurati tug'ildi. Shu davrdan boshlab, mamlakatda mustaqil bank tizimini yaratish, milliy valyutani joriy etish, moliyaviy siyosatni milliy manfaatlariga moslashtirish yo'lida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi.

Asosiy qisim.

1991-yilda "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida"gi va "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonunlarning qabul qilinishi mamlakat bank tizimining mustaqil asosda shakllanishiga zamin yaratdi. Mazkur qonunlar orqali Markaziy bankning maqomi aniqlanib, unga mustaqil pul-kredit siyosatini yuritish, tijorat banklari faoliyatini litsenziyalash va nazorat qilish vakolatlari berildi. Shu tariqa ikki pog'onali bank tizimi — yuqori pog'onada Markaziy bank, quyi pog'onada esa tijorat banklari tizimi shakllandi. [2]

1990-yillar boshida mamlakatda bir nechta yirik davlat banklari faoliyat yurita boshladi. Jumladan, "O'zmilliybank", "Asaka bank", "Agrobank", "Paxtabank" (keyinchalik "Agrobank" va "Mikrokreditbank"ga aylangan) kabi banklar tashkil etildi. Ularning vazifasi iqtisodiyotning muhim tarmoqlarini moliyalashtirish, eksport-import operatsiyalarini qo'llab-quvvatlash va investitsion loyihalarni amalga oshirish edi. Shu bilan birga, mustaqillikning dastlabki yillarida bank tizimi hali to'liq bozor mexanizmlariga moslashmagan, kredit resurslari yetarli bo'lmagan, inflyatsiya yuqori darajada kechgan davrlar ham kuzatildi. 1993-yil 15-noyabrda O'zbekiston Respublikasi o'zining milliy valyutasi — so'mni muomalaga kiritdi. Bu tarixiy qadam mamlakatning moliyaviy suverenitetini ta'minlash, mustaqil pul-kredit siyosatini yuritish imkonini berdi. Milliy valyuta joriy etilgach, Markaziy bank inflyatsiyani jilovlash, valyuta kursini barqarorlashtirish va banklararo hisob-kitob tizimini shakllantirish yo'lida muhim chora-tadbirlarni amalga oshirdi.[5]

1996–2005-yillar mobaynida O'zbekiston bank tizimida bozor tamoyillariga asoslangan islohotlar chuqurlashdi. Tijorat banklari o'rtasida raqobat shakllana boshladi, ularning aksariyati o'z ustav kapitalini mustahkamlashga, yangi moliyaviy xizmatlarni joriy etishga e'tibor qaratdi. Shu davrda "Ipoteka bank", "Mikrokreditbank", "Aloqabank", "Hamkorbank" kabi muhim tijorat banklari tashkil topdi va aholiga mo'ljallangan kredit, omonat hamda to'lov xizmatlarini yo'lga qo'ydi. 2000-yillarning o'rtalaridan boshlab bank tizimini modernizatsiya qilish jarayoni jadal tus oldi. Bank faoliyatida axborot texnologiyalarini joriy etish, plastik kartalar orqali hisob-kitob tizimini kengaytirish, xalqaro bank amaliyotlarini tatbiq etish kabi yo'nalishlar rivojlana boshladi. Bu davrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bank tizimini isloh qilish va raqobatbardoshligini oshirishga doir farmonlari qabul qilindi. Xususan, bank kapitalining yetarliligini oshirish, xalqaro audit tizimlarini joriy etish, mijozlarga xizmat ko'rsatish madaniyatini yaxshilash bo'yicha qator islohotlar amalga oshirildi. 2017-yildan boshlab mamlakatda yangi bosqichdagi bank islohotlari boshlandi. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida bank tizimini liberallashtirish, valyuta bozorini erkinlashtirish va

xorijiy sarmoyadorlar uchun ochiqlikni ta'minlash siyosati yuritila boshlandi. 2017-yil 2-sentabrda qabul qilingan "Valyuta siyosatini liberallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmon asosida milliy valyuta kursi erkinlashtirildi, bu esa O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etdi. [7]

Shu davrda banklar o'z faoliyatini modernizatsiya qildi, raqamli texnologiyalar joriy etildi, onlayn bank xizmatlari, mobil ilovalar, "internet-banking" tizimlari keng rivojlandi. "Kapitalbank", "Tenge Bank", "Ziraat Bank", "Ipak Yo'li Bank", "Anorbank" kabi tijorat banklari xalqaro moliya bozorlariga chiqib, xorijiy investitsiyalarni jalb etishda faol ishtirok eta boshladi. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik mustahkamlandi, bank tizimiga zamonaviy boshqaruv usullari kiritildi.

So'nggi yillarda O'zbekiston bank tizimi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy hayotda ham muhim o'rin egallay boshladi. Banklar aholini ipoteka kreditlari, mikroqarzlar, ta'lim kreditlari bilan ta'minlash, kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda faol ishtirok etmoqda. Shuningdek, "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi doirasida bank tizimi raqamli iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida shakllanmoqda.

Bugungi kunda O'zbekiston bank tizimi xalqaro standartlarga mos faoliyat yuritmoqda. Markaziy bankning asosiy maqsadi — makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, inflyatsiyani nazorat ostida ushlab turish va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashdir. Tijorat banklari esa investitsion loyihalarni moliyalashtirish, tadbirkorlik subyektlarini kreditlash va aholi farovonligini oshirish yo'lida faoliyat yuritmoqda.

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida O'zbekiston bank tizimi markazlashgan, ma'muriy-buyruqbozlik asosidagi tizimdan bozor tamoyillariga asoslangan, mustaqil va raqamli shakldagi moliya institutiga aylandi. Bu tizim mamlakat iqtisodiy barqarorligi, investitsion jozibadorligi hamda xalqaro moliyaviy hamkorlikni kengaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti — <https://www.cbu.uz>
2. "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida"gi Qonun, 1995-yil.
3. "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonun, 1996-yil.
4. Karimov I.A. *O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida*. — Toshkent: O'zbekiston, 1995.
5. Mirziyoyev Sh.M. *Harakatlar strategiyasi — taraqqiyot va yangilanish yo'li*. — Toshkent: O'zbekiston, 2017.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi materiallari, 2023-yil.